

Školitelský posudek

Vlastimil Ondrák: *Sbor národní bezpečnosti 1945-1948*. Bakalářská práce. Strojopis. Ústav českých dějin. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2016, 73 s.

Práce se zabývá vývojem Sboru národní bezpečnosti (SNB) v letech 1945-1948, což sice není téma v naší historiografii nové, avšak Ondrák přináší některé nové postřehy. Práce je rozdělena na úvod, pět kapitol, závěr, seznam použitých pramenů a literatury a přílohy. V úvodu autor hodnotí dosavadní literaturu. Konstatuje, že i literatura pocházející z období před listopadem 1989 je využitelná, neboť přes ideologický balast a zplošťující výklad obsahuje správné údaje.

První kapitola se týká stavu SNB bezprostředně po válce. SNB byl formálně založen rozhodnutím ministra vnitra ze 17. 4. 1945, avšak v té době ještě byla značná část území Československa obsazena německými vojsky a proto nemohl být rozkaz proveden. Na území Slovenska, již koncem února vznikla na osvobozeném území nařízením předsednictva Slovenské národní rady Národní bezpečnost (NB), do níž byly začleněny dosavadní útvary četnictva a státní policie (nikoliv ale městská a obecní policie), a ovšem aké účastníci odboje a partyzáni. Dá se předpokládat, že tento přístup byl pak vzorem i pro obdobnou úpravu v českých zemích. V českých zemích vznikl SNB až v létě 1945, opět začleněním četnictva a státní policie a také účastníků odboje, především partyzánů. V rámci SNB vznikl 1. pohotovostní pluk SNB, zpravodajská služba a osvětová služba SNB, mající za cíl politické usměrňování policistů.

Druhá kapitola se týká vývoje SNB do konce roku 1947, tj. do přijetí zákona o národní bezpečnosti. Ondrák především poukazuje na zpolitizování bezpečnostního aparátu. Zatímco policie a četnictvo první republiky byly důsledně budovány jako apolitické a četníci neměli ani volební právo, nyní byla tato koncepce opuštěna. S ohledem na to, že KSČ ovládala ministerstvo vnitra (ministr Václav Nosek), znamenalo to v podstatě podřízení policejního aparátu zájmům komunistické strany. KSČ se přitom soustředila na ovládnutí státně-bezpečnostní složky SNB, tj. Státní bezpečnosti. Kromě ní ještě vytvářela zemské odbory bezpečnosti (ZOB), nemající oporu v zákonech. ZOBy byly už od počátku zcela pod kontrolou KSČ a staly se terčem kritiky. Zákon o národní bezpečnosti je formálně zrušil, ve skutečnosti byli zaměstnanci ZOB už dříve běžně převáděni do StB, takže uvnitř Státní

bezpečnosti existovala ve skutečnosti ještě jedna, nacházející se zcela pod komunistickou kontrolou.

Třetí kapitola se týká postoje SNB v zápase politickou moc. Nekomunistické strany se snažily opakovaně dostat především zpravodajské složky SNB pod kontrolu předsednictva vláda a tím znemožnit, aby je prostřednictvím ministerstva vnitra ovládala jen jedna strana. Prostředkem k tomu se měl stát zákon o národní bezpečnosti, který byl schválen Národním shromážděním 11. července 1947 (zák. č. 149/1947 Sb.). Autor podrobně rozebírá ustanovení tohoto zákona.

Závěr třetí kapitoly se týká úlohy SNB v únorových událostech. Autor dokazuje, že přes vysokou míru infiltrace SNB komunisty nelze v únoru hovořit o tom, že by KSČ všechny policejní složky bezpečně ovládala. Právě naopak: vedení KSČ považovalo SNB jako celek z hlediska svých zájmů a cílů za nedostatečně spolehlivý (podobně jako armádu). Proto také byly do Prahy staženy pohotovostní pohraniční oddíly SNB, které měla KSČ plně pod kontrolou, a proto došlo i k vytvoření a vyzbrojení Lidových milicí, které v únorových dnech vykonávaly hlídkovou službu společně s příslušníky SNB.

Čtvrtá kapitola se týká činnosti SNB v denní praxi. Autor popisuje činnost jejich jednotlivých složek, především Veřejné bezpečnosti (VB), kriminální služby a dopravní služby. Všímá si také vztahu SNB k Finanční stráž. Autor si zde také všímá bojů jednotek SNB proti tzv. werwolfům a proti banderovcům, jakož i prezentuje některé kriminální kauzy ze sledovaného období.

Poslední, pátá kapitola, se týká reflexe činnosti SNB v dobovém tisku. Autor si vybral ústřední komunistický orgán Rudé právo a ústřední orgán národních socialistů Svobodné slovo, které doplnil i některými články ze Svobodných novin.

V Závěru autor shrnuje dosavadní poznatky. Konstatuje, že přes zpolitizování především státobezpečnostní složky SNB se komunistům do února nepodařilo ovládnout sbor jako celek. Stanice SNB ve městech a na venkově nadále fungovaly jako někdejší četnické a policejní stanice a také personální složení se zásadně nezměnilo. Většímu přílivu komunistů do řad pořádkové služby SNB bránily zákonem stanovené požadavky na dosažené vzdělání. V kriminální službě nedošlo k větším změnám, protože KSČ neměla vhodné odborníky.

V práci jsem zjistil následující drobné nedostatky a chyby:

Na s. 11 – rozpuštění státní policie (a současně také četnictva, což autor neuvádí) na Slovensku 23. února 1945 se stalo nařízením předsednictva Slovenské národní rady (nikoliv SNR jako celku, protože ta se tehdy ještě sejít nemohla). Stejně tak nařízením předsednictva SNR z téhož dne vznikla Národní bezpečnost (jde o nařízení č. 6/1945 Sb. n. SNR a č. 7/1945 Sb. n. SNR).

Na s. 31 (i jinde) Svobodné noviny nelze považovat za orgán Československé strany lidové, tím byla Lidová demokracie. Svobodné noviny navazovaly na nezávislé Lidové noviny a nepatřily přímo žádné straně.

Tamtéž (s. 31). Tvrzení, že Československá strana národněsocialistická (ČSNS) byla po únorovém převratu zakázána, není zcela přesné, protože ve skutečnosti v okleštěné podobě existovala dále podobně jako Československá strana lidová. Musela si ovšem zvolit nový název – fungovala potom pod názvem Československá strana socialistická (ČSS). Podobně to ostatně dopadlo i s Demokratickou stranou, která se musela přejmenovat na Stranu slovenskej obrody.

Znalost literatury je dostatečná. Pokud jde o archívní materiály, autor využil spisy nacházející se v Muzeu Policie ČR. Dávám v úvahu, zda v případě, že by autor ve zkoumání problematiky pokračoval, nebylo vhodné využít také materiál z Archívu bezpečnostních složek.

Závěr: práci **doporučuji** k obhajobě a navrhuji hodnocení stupněm „velmi dobře.“

V Praze, 11. ledna 2016

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.